

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
Педагогічний інститут
Кафедра мистецьких дисциплін

С. Васірук

**Особливості викладання класичного
танцю в дитячих навчальних закладах
мистецького спрямування**

Івано-Франківськ
2005

С.Васірук Особливості викладання класичного танцю в дитячих
навчальних закладах мистецького спрямування.

Рецензент Заслужений працівник культури України, кандидат
педагогічних наук, професор кафедри театрального
мистецтва Б.Стасько

В науковій статті автор висвітлює питання викладання класичного танцю в дитячих навчальних закладах мистецького спрямування, з урахуванням специфіки навчання, конкретизує основні вимоги до викладача класичного танцю, характеризує основні принципи успішної творчої роботи на усіх етапах вивчення класичного танцю.

Наукова стаття рекомендована для студентів та викладачів вищих
учбових закладів та керівників самодіяльних хореографічних колективів.

Рецензія

на наукову статтю “Особливості викладання класичного танцю в дитячих навчальних закладах мистецького спрямування” старшого викладача кафедри театрального мистецтва Васірук Світлани Омелянівни

Враховуючи потяг дітей до хореографічного мистецтва, наукова стаття Васірук С.О. особливо актуальна, оскільки класичний танець є основою формування хореографічних навичок школярів різновікових груп. Саме класичний танець є тим фундаментом на якому базується розвиток творчих здібностей кожного індивідуума.

Відрадним є те, що в своїй праці автор конкретизувала вимоги до викладання класичного танцю для школярів, починаючи від вивчення його азів з початківцями до остаточного завершення.

Як на нашу думку дана праця буде корисною для викладачів шкіл мистецтв, Центрив дитячої творчості, загальноосвітніх шкіл, де ведеться робота з естетичного виховання засобами хореографічного мистецтва.

Б.Стасько

Заслужений працівник

культури України,

кандидат пед. наук,

професор кафедри

театрального мистецтва

Дисципліна “Класичний танець” передбачає опанування танцювальною технікою як основою для втілення хореографічного образу. На цьому наголошували видатні педагоги класичного танцю А.Ваганова, М. Тарасов, В. Костровицька, Г. Березова. Вона є фундаментом для оволодіння всіма іншими видами танцювального мистецтва (народно-сценічним, сучасним, спортивним танцями).

Оскільки обсяг програми предмету “Класичний танець” в дитячих навчальних закладах мистецького спрямування зумовлений загально естетичним характером навчання, обмеженою кількістю годин, контингентом дітей, які в переважній більшості не мають необхідних професійних даних, його вивчення ставить перед собою мету постановки ніг, корпусу, рук, голови, розвиток координації.

Незважаючи на це, методика виконання елементів, вправ класичного танцю залишається незмінною, а вимоги до їх виконання мають бути високими. Саме це стверджують М.Тарасов, А.Ваганова, Н.Базарова.

Урок класичного танцю повинен складатися з екзерсису біля станка, екзерсису на середині залу, адажіо та алегро.

Так як класичний екзерсис виховує певні виконавські навички, удосконалює та закріплює їх, зміцнює силу м’язів, їх еластичність, саме він є головним засобом оволодіння мистецтвом танцю, на якому ґрунтуються усі подальші етапи роботи.

При засвоєнні рухів екзерсису біля станка, а пізніше на середині залу, необхідно удосконалювати стійкість, навички оволодіння руками, корпусом, розвивати координацію. Окрім того важливою стає робота над адажіо, що передбачає розвиток виразності, танцювальності, музикальності виконання вправ. Завершується урок найскладнішою його частиною – алегро (стрибки).

Увесь період навчання необхідно розподілити на три етапи – молодші, середні, старші класи.

В молодших класах закладається основа для подальшого оволодіння школою класичного танцю, його виконавськими прийомами, і хоч обсяг матеріалу невеликий, внаслідок психофізичних особливостей дітей 6-7 років, статика, що притаманна цьому етапу навчання, значно ускладнює швидке і якісне опанування вправами. Ось чому, як стверджують Г.Березова та Л.Цветкова протягом перших двох років потрібно проводити комбіновані заняття, які повинні складатися з елементів класичного, народно-сценічного танцю і гімнастики, що привнесе в урок рухливість, запобігатиме одноманітності, сприятиме кращому засвоєнню матеріалу.

Оскільки обмеженість фізичних даних дітей, невеликий обсяг годин потребують значних зусиль педагогів і учнів, з самого початку необхідно пояснити дітям важливість систематичної роботи в класі для набуття навичок правильного виконання вправ. Рекомендується систематично проводити опитування учнів, вимагати чітких відповідей на поставленні питання, давати дітям домашні завдання, які змусять їх пригадувати в дома правила виконання, що сприятиме свідомому засвоєнню матеріалу.

На другому році навчання необхідно продовжувати роботу над постановкою ніг, корпусу, голови, рук, розпочату у першому класі, виховувати найпростіші навички координації, а також поступово ускладнювати опановані вправи та збільшувати кількість нових вправ. Як вважає А.Ваганова велику увагу слід приділити роботі над руками, вести боротьбу з напруженням рук у суглобах, наполегливо стежити за кистями, виховувати свободу і виразність рук. Корисним на цьому етапі роботи повинно бути практикування проводити уроки на середині залу, що внесе елемент новизни, виховає стійкість, навчить дітей краще орієнтуватися у просторі, мобілізує увагу, загартує характер.

У третьому класі завершується вивчення головних рухів екзерсису біля станка, комбінації стають різноманітнішими, що сприяє розвитку сили ніг, і найперше стопи, тому необхідно постійно стежити за

підтягнутістю корпусу, стегна, акцентувати увагу дітей на закінченні кожного руху, пояснювати їм та вимагати, щоб завершення вправи було якомога підтягнутішим.

В середніх класах основним завданням є подальший розвиток стійкості, сили ніг, правильність і чистота виконання вправ біля станка та на середині залу. Оскільки значно розширюється програма навчання, збільшується обсяг вивчених вправ, які ґрунтуються на матеріалі попередніх класів і потребують стійких навичок володіння руками, спиною, певним рівнем координації, добре поставленим корпусом, вважаємо за необхідне в подальшій роботі опанування навичками стійкості, які дадуть змогу учням діяти технічно, грамотно і музично. Саме на цьому наголошують Г.Березова та Л.Цвєткова.

У четвертому класі робота біля станка повинна бути підпорядкована технічному ускладненню раніше вивчених вправ, збільшенню силового навантаження за рахунок виконання вправ екзерсису з ногою на 45° , деякому комбінаційному ускладненню. При складанні комбінацій необхідно використовувати зміну опорної ноги, а вивчення півповоротів дасть змогу виконувати вправи з обох ніг без вимушеної зупинки.

П'ятий рік навчання треба спрямувати на активний розвиток сили ніг і стійкості. У вправах екзерсису значно збільшується кількість пліє і реліве на півпальці з ногою, піднятою на 45° , під час виконання яких необхідно звертати увагу на підтягнутість опорного стегна та корпусу.

У старших класах продовжується робота над розвитком координації у всіх частинах уроку. Комбінації складаються таким чином, щоб на основі опанованого матеріалу максимально урізноманітнити заняття.

Змінюється співвідношення частин уроку – більше часу має відводитись роботі над адажіо та алегро, оскільки адажіо у старших класах – це танцювальний елемент, який вводиться з метою виховання вільності рухів, музикальності, пластичності паралельно з удосконаленням

танцювальної техніки. Слід зауважити, що ці якості повинні розвиватися і під час виконання вправ екзерсису, проте вони мають досягнути вищого рівня.

У старших класах, як стверджує М. Тарасов особливої уваги потребує алегро, виконання якого повинно ґрунтуватись на добре засвоєних вправах екзерсису не лише за формою, а й змістом, тобто силовими акцентами, що значно розширить виконавську палітру учнів. Тому необхідним є пояснення учням чіткого зв'язку і залежності екзерсису та стрибків, виховання у них свідомого ставлення до виконуваних вправ.

Важко переоцінити навчальний та концертний репертуар, як засіб виховання, саме робота над яким повинна завжди бути у центрі уваги викладача, бо саме заради виступів переважна більшість дітей відвідує заняття.

Як наголошує Г. Березова увесь процес навчання необхідно спрямувати на розвиток творчої особистості дитини, і якщо на уроках уся увага і зусилля зосереджуються на виконанні певних вимог для опанування технікою класичного танцю, то в процесі роботи над репертуаром відкриваються великі можливості для розвитку танцювальності, виразності виконання, виховання у дітей творчого ставлення до вивчених рухів і вправ.

У процесі роботи над хореографічними постановками поряд із технікою опанування "тексту" необхідно ретельно працювати над стилем, музичністю виконання, відшліфувати виконавську майстерність. Готуючись до постановки необхідно продумати, які рухи чи комбінації класичного танцю можуть бути використані, які рухи запозичені з інших жанрів хореографічного мистецтва для кращого втілення обраної теми. Важливим принципом в роботі повинно бути використання мінімуму танцювальних елементів при максимумі їх різноманітних поєднань.

Для лексичного збагачення хореографічних постановок і розширення їх тематики вважаємо за доцільне використовувати фрагменти з класичних балетів, пам'ятаючи при цьому, що будь-які варіації призначені для виконання танцюристами, які досягли певного рівня виконавської майстерності.

Доцільним буде, як вказує Л. Цветкова, створення своєї редакції хореографічного твору на класичну балетну музику, зберігаючи при цьому сюжетну основу балету, по-новому вирішуючи танцювальні образи на основі лексики, з урахуванням технічних можливостей учнів та їх здібностей. Що стосується хореографічного “тексту” варіацій чи фрагментів балетів, їх адаптації для певної категорії дітей, то вона неправомірна і тому необхідно створювати нові оригінальні номери, які відповідатимуть віковим та індивідуальним особливостям дітей.

Зміст навчальної і виховної роботи, методика викладання класичного танцю цілком залежить від особистості і знань педагога, який передає учням не тільки майстерність, але свою культуру, світогляд – усе, що складає ту систему впливу, яка визначає весь рівень професійної роботи викладача класичного танцю.

Зовнішній вигляд педагога, його звички, манера поведінки, відношення до класу в цілому і до кожного учня зокрема, стиль роботи, захоплення в процесі проведення уроку – усе це має великий вплив на реалізацію конкретних завдань в процесі навчання і виховання учнів.

Педагог – викладач класичного танцю повинен добре орієнтуватися в самій основі класичного танцю, його послідовній і гармонійній системі виховання м'язового апарату всього тіла танцівника. Вільна, широка манера виконання сучасного класичного танцю повністю залежить від правильної початкової постави корпусу танцівника, його уміння володіти своїм тілом, від його технічних можливостей. Тому педагог перш за все повинен:

- досконало знати методичні основи класичного танцю, володіти його формою, орієнтуватися в психо-фізіологічній основі руху;
- розуміти манеру і стиль сучасного класичного танцю, не захоплюватись зайвою “декоративністю” пластичної манери, якій характерне беззмістовне прикрашення форми, а не дійсна виразність і глибоке нюансування;
- методично правильно будувати заняття, визначаючи його загальну спрямованість, що дозволить вірно розподілити м’язеве навантаження при виконанні рухів;
- розвивати танцювальність, виконавську майстерність паралельно з оволодінням хореографічною технікою опануванням окремо кожного елемента і поєднання двох, трьох і більше рухів в єдине ціле, з наступним підвищенням танцювальної майстерності;
- приділяти достатньої уваги відпрацюванню загальної координації рухів;
- враховувати фізичні дані учнів, їх м’язеву підготовку, можливість виконувати складні комбінації;
- звертати особливу увагу на характер руху, його музичну виразність.

Активно діючі під час занять зорові, м’язеві та слухові аналізатори повинні допомогти учням краще сприйняти новий матеріал.

На нашу думку важливе місце на заняттях класичного танцю слід приділяти вихованню професійної уваги, з цією метою привчати дітей до дисципліни, а саме:

- в клас необхідно прийти за десять хвилин до початку уроку;
- самостійно “розігріти” свій м’язевий апарат;
- пригадати і повторити новий матеріал;
- проаналізувати зауваження, тобто націлити себе на продуктивну, якісну роботу.

Не менш важлива для успішного засвоєння матеріалу є добре розвинута професійна пам'ять, тому повторення комбінацій протягом кількох занять не лише дозволить учням звертати більшу увагу на техніку виконання вправ, а пізніше їх образному змісту, але й сприятиме розвитку слухової, зорової та м'язової пам'яті, як єдиного цілого.

Пояснені педагогом на уроці “тексти” вправ, їх схеми виконання необхідно самостійно вивчати дома, а на уроці технічно відпрацьовувати.

Пояснюючи матеріал, викладач повинен усвідомлювати, що неможна відразу вимагати від дітей бездоганного виконання вправи чи руху. Диференційований підхід до учнів, який обов'язково має використовуватись при оцінці кожного з них, повинен полягати у розумінні того, наскільки кожен індивідуум може опанувати повним матеріалом, наскільки він може виконати ту чи іншу вправу. Після її закінчення необхідно з'ясувати в учнів, як засвоєно матеріал, примусити постійно бути уважними.

Кращим учням рекомендуємо продемонструвати вправу, оскільки це заохотить дітей брати участь у своєрідному змаганні, старанні якнайкраще виконати рух, що урізноманітнить урок і стимулює сприйняття.

Корисно залучати учнів до виправлення помилок при виконанні вправ, що внесе в урок елемент гри, сприятиме розвитку спостережливості, примусить зосередити увагу на методиці виконання танцювальних елементів. Проте зауваження однокласників повинні бути доброзичливими, щоб не травмувати виконавця, а стимулювати його бажання виконати вправу якісно і красиво.

Головна роль у створенні атмосфери взаємної поваги, зацікавленості у підвищенні виконавського рівня товариша безумовно належить педагогу, який починаючи з перших уроків, повинен виховувати у дітей доброту, любов до обраної справи, повагу один до одного. На уроці має відчуватися

дух змагання, бажання випередити своїх однокласників, що є однією зі спонукальних причин творчого розвитку особистості.

Для успішного засвоєння матеріалу обов'язковою умовою повинна бути постійна вимогливість до учнів, заняття мають проводитись у спокійній доброзичливій манері.

Урок класичного танцю органічно поєднаний з музикою і є важливим компонентом у хореографічному вихованні. Без урахування тісного взаємозв'язку музики і танцю, без розуміння їх образного та емоційного змісту неможливо досягти справжньої виразності виконання.

Для виховання музикальності необхідно найперше навчити учня узгоджувати свої дії з музичним ритмом, оскільки будь-яке порушення позбавляє танець художньої точності вираження.

Однак розвиток музикальності – це не лише погодження руху з музичним ритмом, але й головний, виразний компонент танцю.

Працюючи з дітьми молодшого шкільного віку, музику слід обирати просту і ясну, зрозумілу і близьку дитячій психології, що відповідатиме елементарній формі руху. Однак при обов'язковій умові використання у молодших класах найпростіших з точки зору будови і засобів виразності музичних прикладів їм повинні бути притаманні ясність, дохідливість, завершеність мелодії. Це сприятиме вихованню музичного смаку і стане запорукою тісного зв'язку музики і танцю.

Поступово, з розвитком технічних можливостей учнів, ускладненням танцювальних комбінацій, збагачується музичне оформлення: урізноманітнюються ритмічні малюнки, гармонія, темпи стають швидшими. Таким чином розвивається музикальність дітей.

Музичне оформлення вправ і комбінацій має бути різноманітним навіть стосовно одних і тих самих вправ на різних уроках, бо часте повторення музичного прикладу призведе до механічного заучування його слухом і позбавить виразності виконання.

Уміння слухати музику в цілому, її ритм, тему, інтонації необхідно виховувати поступово та послідовно, враховуючи вік учнів, обсяг їх знань, характер руху.

Музичне оформлення уроку класичного танцю відбувається за допомогою імпровізації або використання приладів із музичної літератури. Перший з них менш поширений, бо потребує кваліфікованого підходу до музичного супроводу вправ, який би за характером, музичною фактурою відповідав би комбінаціям, складеним викладачем.

Другий варіант потребує великої уваги педагога при складанні навчального завдання, бо його текст повинен узгоджуватись із музичним оформленням.

Це цікаво і корисно як для учнів, так і викладачів, але й відповідально, бо потребує повноцінного втілення в хореографічному етюді змісту, характеру музичного твору.

Обидва методи музичного оформлення цілком правомірні. Завдання викладача і концертмейстера – знаходити ті шляхи, які б сприяли розвитку музикальності учнів, формували у них свідоме розуміння тісного й нерозривного взаємозв'язку музики та хореографії.

Однією з головних умов навчання дітей хореографії, разом із вихованням у них виконавських навичок, є розвиток їх творчих здібностей. Увесь процес навчання має спрямовуватись на розвиток особистості дитини. З огляду на це корисним для учнів буде застосування імпровізації як засобу для розвитку творчої уяви учнів. Можливості використання імпровізації безмежні: це може бути складання комбінацій біля станка, на середині залу, пошук найбільш типових положень або рухів для передачі певного настрою; створення етюдів на певний музичний твір або фрагмент, у якому б діти намагались виразити за допомогою рухів, пластики своє бачення того чи іншого образу.

Прослуховування певного музичного твору або його теми, спроба пластичного її втілення, перегляд етюдів, пошук найбільш типових рухів – усе це потребує обговорення, визначення правильності й доцільності того чи іншого положення. У процесі співбесід викладача і учнів може визначитись вибір теми, змісту танцю чи етюдів, визначення рухів, які б виражали характер персонажу.

Саме тому рекомендується залучати дітей до співпраці у визначенні тем і засобів постановки майбутніх номерів. Це розвиватиме фантазію, образне мислення дитини, виховуватиме в ній творчий підхід до обраної справи.

Проте протягом цієї роботи викладач повинен виявляти максимум такту, не нав'язуючи дітям своєї точки зору, а вислуховувати їх міркування. Творча особистість дитини своєрідна, і завдання викладача – всіляко розвивати її.

Запорукою якісної роботи на всіх етапах вивчення класичного танцю має стати творчий підхід викладача до процесу навчання, що допоможе привити дітям любов до хореографії, навчить розумінню чарівного мистецтва танцю, духовно збагатить особистість дитини, сприятиме розвитку творчого потенціалу.